

HVILKEN SOCIALISME ?

Rolf Czeskleba-Dupont, RUC og Grobund

ØKOSOCIALISME

SOM ORGANISERENDE BEGREB

ENHEDSLISTENS SOMMERLEJR den 26.7.2012

NOTER => fn

Fra baggrund til Grobund (1)

Opvækst, skole + studium i BERLIN

1972 KØBENHAVN

Færdiggjort studierne 1976

Siden da løst ansat på RUC

dog: 3 år stipendiat på AUC

(energiforsyning + samfundsudvikling)

Gift, 2 voksne børn (se www.Coffeecollective.dk,

Dialekten) + 2 børnebørn

1986-2012 underviser på Samfundsvidenskabelig

Basisuddannelse/RUC

Fra baggrund til Grobund (2)

Siden 2006 kritisk forskning + information vedr.
påstanden om

'CO₂-neutralitet' af træfyring

(se www.braenderoeg.dk)

25. Januar 2011: Per Clausens

kronik i INFORMATION

***”BIOBRÆNDSLER ER EN BLINDGYDE FOR
KLIMAET”***

+annonce til opstarten af

GRØNT-RØDT OPLYSNINGSFORBUND

GROBUND (Stuðiestræde)

”GROBUND giver BAGGRUND”

I DAG ER GROBUND REGISTRERET SOM
AFTENSKOLE I KØBENHAVN:
TILBYDER CA. 20 KURSER TIL EFTERÅRET
www.grobund.nu

Mit tilbud:

GRÆNSER FOR VÆKST + ØKOSOCIALISME
(efter efterårsferien: 5 torsdage + offentligt møde)

Jeg vender tilbage til det

= TVÆRPOLITISK FORENING PÅ VENSTREFLØJEN

Forskel til regeringen:
Grobund er tværpolitisk,
men fremmer ikke centrum-højre politikker.

Selv er jeg medlem af SF siden 1980
Anledning: eksplosionen på Sojakagefabrikken i
København/Islands Brygge

(Endnu) ikke meldt ud p.g.a. lokalpolitisk sejr i
Venstres gamle højborg LEJRE:
Nu med SF-borgmester Mette Touborg.

Spørgsmål: CROSSOVER-politik – kan det lade sig gøre ?

Den senere RØD-GRØNNE regering under kansler
Gerhard Schröder

(som ikke kunne stå imod neoliberal politik)
forberedtes i midten af 90'erne af den tyske
venstrefløj med et tværpolitisk samarbejde,
kaldt **CROSSOVER**;

= samarbejde mellem Ungsocialister
og folk fra De Grønne, der bl.a. diskuterede
GRØN NEW DEAL som en *økosocialistisk* strategi
(se *HKWM 5/2001*).

Hvad er HKWM?

HKWM - på reolerne siden 1994 – er et tysksproget begrebsleksikon, der med nøje dokumentation prøver at fastholde lektierne fra marxistiske diskussioner.

Udgivere: W.F. og F.Haug, P.Jehle.

=> **HISTORISCH-KRITISCHES WÖRTERBUCH
DES MARXISMUS.**

Sidst (2010) udkom bind 7/II
”Knechtschaft – Krise des Marxismus”.
Bind 8/I udkommer i efteråret.

HKWM 10: eget bidrag 'Ökosozialismus'

I 2010 fik prof. em. K.H.Tjaden/Kassel + undertegnede opgaven af, at skrive et bidrag om økosocialisme.

Forventes at skulle udkomme tidligst i 2018.

Sidste år, 2011, forelagde vi vores koncept (på baggrund af litteraturstudier) for en workshop på den årlige konference i Berliner Institut für kritische Theorie (InkriT), der udgiver HKWM.

Hovedspørgsmål til leksikonartikel (1)

1. Intention med økosocialisme-forestillingen
2. Teorihistorie, herunder socialutopier
  - 2.1 Socialistiske klassikere
  - 2.2 Marxistisk post-klassik
  - 2.3 Frankfurterskolens Kritiske Teori

Hovedspørgsmål til leksikonartikel (2)

2.4 Tidlig kritik af økonomisk vækst

2.5 Argumentationslinjer i økologisk
vækstkritik

2.6 Ökologisk motiveret kritik under
statssocialismen

2.7 Kolonial- og imperialismekritisk
økosocialisme

2.8 Om begrebet økosocialisme

Hovedspørgsmål til leksikonartikel (3)

3. ÖKOSOCIALISME SOM KRISESVAR

3.1 Hvordan opfatter man den akutte øko-
sociale krise?

3.2 Kan krisen forklares økonomisk?

3.3 Skal krisen forklares udenoms-
økonomisk?

3.4 Hvad udgør et øko-socialistisk samfund?

3.5 Hvordan kan en øko-socialistisk
transformation af samfundet realiseres?

Begrebet økosocialismes ophav

Omkring 1980 blev begrebet **ØKOSOCIALISME** bragt på banen i publikationer af

- Carl Amery (forfatter + grøn aktivist)
- Johano Strasser (forfatter + ungsocialist) samt
- Klaus Traube (fysiker + atomkraftkritiker).

Johano Strasser skriver så artiklen
'Ökosozialismus'

som bidrag til et **LEXIKON DES SOZIALISMUS**,
der i 1986 udkommer på **BUND-Verlag** i Köln

'LEXIKON DES SOZIALISMUS' (1)

Første leksikalske introduktion af *begrebet ÖKOSOZIALISMUS findes her i 1986:*

”Begrebet ØS...kendetegner en økologisk informeret (demokratisk) socialisme som holder fast ved socialismens humane og sociale grundintentioner, men anser det under indtryk af *grænserne for den industrialistiske udviklingsmodel for uomgængeligt nødvendigt* at foretage korrekturer ved følgende elementer:

'LEXIKON DES SOZIALISMUS' (2)

- Socialismens samfundsmæssige vision:

Kapitalismekritik udvides med *ALTERNATIVER TIL INDUSTRIALISMEN*;

- Socialismens metoder:

Menneskets forhold til naturen, til videnskab + teknik samt store organisationer skal gentænkes teoretisk så *hele produktionsmåden forandres*;

- Socialismens organisationsprincipper:

økonomisk demokrati + selvorganiserende,
decentral praksis

'LEXIKON DES SOZIALISMUS' (3)

Alt i alt en krævende transformation:
*”Det kommer an på bedre at tilpasse
produktionsmåden som helhed
til de
naturmæssige og sociale
betingelser for menneskeligt samliv.”*

=> Havde Marx og Engels det ikke nemmere i det 19. århundrede, da industrikapitalismens sociale spørgsmål stod i forgrunden – mens de naturmæssige slagsider syntes mindre presserende ?

Praktisk prioritet: Arbejderbeskyttelsen

Engels beskrev i 1844 luft- og vandforurening fra produktionen i Manchester;
Marx ræsonnerede over PRODUKTIONENS EKSKREMENTER og DEVILS DUST^{fn} i bomuldsproduktionen.

MEN: Fra fabrikgulvet og opad indtil nationalt plan udfoldede sig omkring Englands industrialisering en mere og mere organiseret **klassekamp**, der satte den sociale modsætning mellem kapital og arbejde på dagsordenen.

Sejr i klassekampen: skridtvis begrænsning af arbejdsdagen

➤ Året 1864:

➤ KM indstifter **1. internationale** i London med en tale i St.Martin's Hall, hvori han bl.a. fejrer 10-timers arbejdsdagen:

”Denne kamp om en lovfæstet begrænsning af arbejdsdagen...stod om på den ene side

- det ***BLINDE HERREDØMME***, som lovene om tilbud og efterspørgsel udøver, og som udgør bourgeoisiets politiske økonomi, og på den anden
- ***KONTROL*** med den samfundsmæssige produktion gennem indsigt og fremsyn, hvad der udgør arbejderklassens politiske økonomi.”(MEUS I,376)

Hovsa: oversættelsen (Tiden 1971) tager det for let

Talte Marx virkelig om 'indsigt og fremsyn'?
I den tyske tekst^{fn} hedder det: "Ein-und Vorsicht" -
hvilket betyder:

INDSIGT + FORSIGTIGHED !

**Med 'forsigtighed' mente han,
at 10-timers-loven bidrog til at beskytte
lønarbejderne, herunder kvinder og børn, mod
umenneskelige ARBEJDSFORHOLD (som
dokumenteret gennem FABRIKSINSPEKTØRERNES
SAMFUNDSMÆSSIGE KONTROL)**

MARKEDSDOGMER blokerer for INDSIGT + FORSIGTIGHED

Marx' grundlæggende opfattelse siger altså:

- Borgerskabets dominerende politiske økonomi bygger på det **BLINDE HERREDØMME** som lovene om tilbud og efterspørgsel (markedet) udøver ;
- Arbejderklassens politiske økonomi bygger derimod på **KONTROL** med den samfundsmæssige produktion via **indsigt og forsigtighed.**

Forsigtighed er i dag udvidet til naturen som **BESKYTTELSESOBJEKT**

Forsigtighedsprincippet fra RIO 1992 anbefaler, ikke at vente på beviser fra lig på bordet, inden man f.eks. forbyder et miljøfremmed stof.

Miljøbeskyttelsen er et mål, fordi der uden tilstrækkelige tests bliver indført **nye, såkaldt**
vidensbaserede teknologier -

Den anvendte viden er hentet fra **fysik og kemi**, mens virkningerne på **levende systemer** overlades til **trial + error** (Barry Commoner)!

Marx/Engels: naturdimension i samfundsteorien

Socialistisk samfundstænkning før Marx og Engels bestod af SOCIALUTOPIER (Ernst Bloch).

M/E bibragte grundlæggende indsigter om forholdet mellem menneske og natur i forskellige samfund.

M/E vurderede dette som strategisk vigtigt f.eks. i.f.m. Arbejderpartiernes programarbejde 1875: ”Arbejdet er ikke kilden til al rigdom. Naturen er i lige så høj grad kilden til brugsværdierne (og det er vel af sådanne, den materielle rigdom består)^{fn}.”

Marx: USYNLIGE markedskræfter gør BLINDE

Neoliberalisterne elsker at legitimerer sig med Adam Smith's tidligt-borgerlige optimisme:
Markedets *usynlige* hånd sørger for at **privat egoisme** går op i **det fælles bedste**.

- Økosocialister** kan med Marx påpege:
- (a) disse markedskræfter udøver *blindt* herredømme;
  - (b) for at genoprette sociale og økologiske potentialer må den **private disposition over produktionsmidlerne** komme under bevidst, samfundsmæssig **kontrol!**

Rosa Luxemburg gennemskuede A.Smith

RL: Adam Smiths syn på sagen er eensidig :
”**Bag ved det særlige sociale forhold mellem lønarbejde og kapital overså hans borgerligt hildede blik fuldstændigt det almene forhold mellem menneske og natur.**”^{fn}

Hans arbejdsværdilære overså betydningen af maskineri m.v. (værdimæssigt konstant kapital) for forståelsen af varens værdi.

=> Marx 1875: Borgerskabet tildigter arbejdskraften overnaturlige skaberkræfter

(Kritik af Gotha-programmet)

(=> neoliberalisternes **UDBUDSTEORI**)

Rosas + Karls indsigt

Vi kan altså teoretisk se en styrke i arbejderklassens politiske økonomi:

Den får ikke kun øje på det særlige forhold mellem lønarbejde + kapital, men samtidigt det almene forhold mellem menneske og natur.

'Kapitalen's undertitel 'TIL *KRITIKKEN* AF DEN POLITISKE ØKONOMI' åbner i den forstand også blikket for det vi kan kalde **ØKOSOCIALISME.**

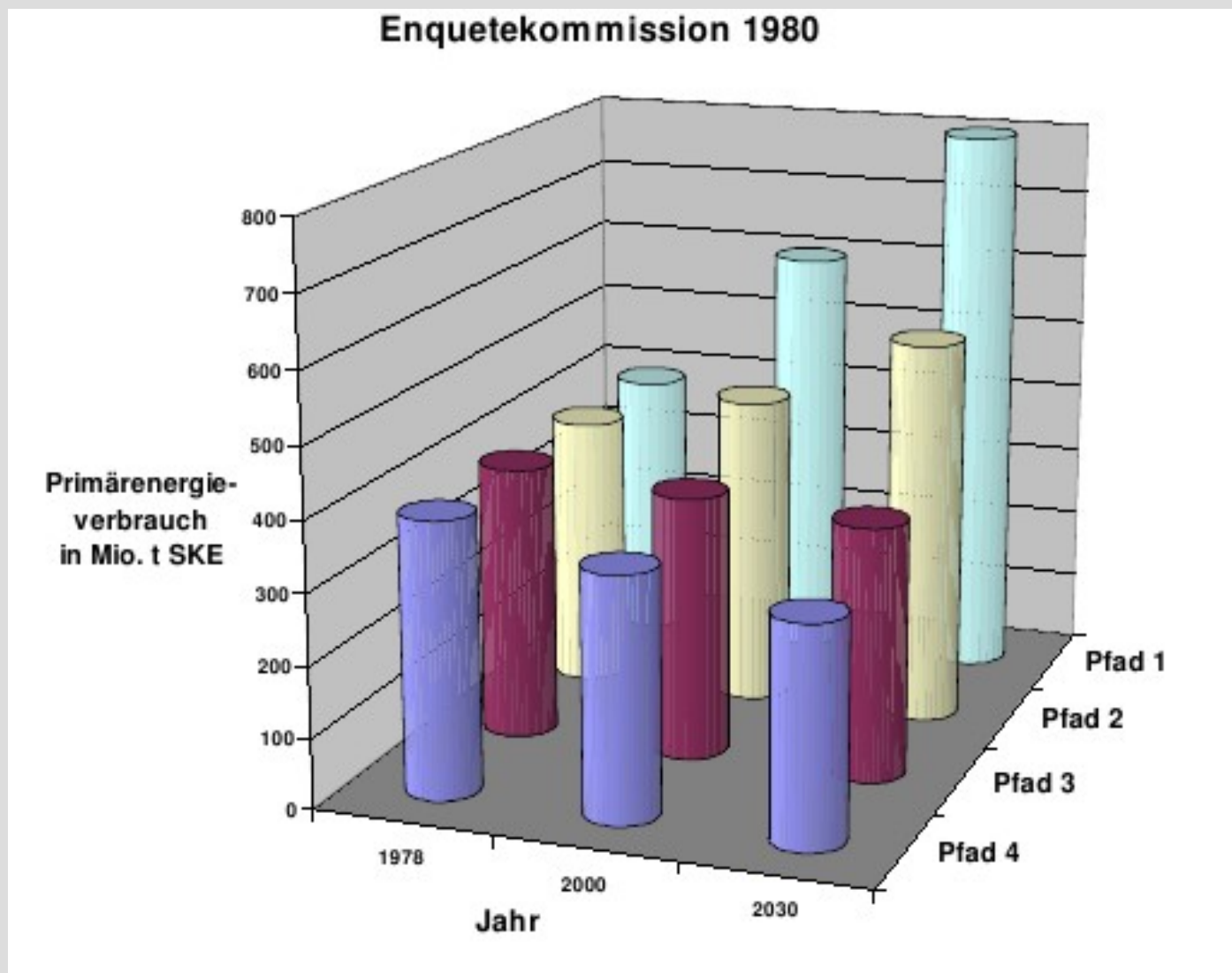
Kritik af den politiske økonomi + teknologikritik

Som Friedrich Engels har præciseret, er **målet for en socialistisk omstilling** af produktion + forbrug mere end 'BRUGSVÆRDIEN'. Han peger på arbejdets nytteeffekt (i slutledet) som det afgørende^{fn}.

Nyere **teknologikritik** er kommet til samme slutning, først og fremmest i energidiskussionen: Begrebet **ENERGITJENESTER** blev i **1980** introduceret i Øko-instituttets udgivelse **”ENERGIEWENDE”**: undgå at skyde på spurve med kanoner!

Forbundsdagens Atomkraftundersøgelse 1980: 4 veje

[faktisk e-forbrug Tyskland år 2000 = lidt over vej 3]

Skelsættende undersøgelse

Ingen troede at energiforbruget i et højt industrialiseret land kunne andet end stige. Men stigningen blev faktisk begrænset (ligesom i Danmark). Det var man nødt til.

METODISK NYT var de faldende/knækkede kurver. De kom istand, fordi ”Kommissionens nøgle til besvarelsen af energispørgsmålet bestod i differentieringen af efterspørgselssiden i forskellige ENERGITJENESTER og af udbudssiden i energikilder der kan SUBSTITUERE hinanden.^{fn}”

Hvad kan vi lære af denne historie?

Det vi har brug for ...er en *indsigtsfuld analyse* af samfundssektorenes udvikling, nemlig båret af indsigt i det, der ligger til grund for markedsfænomenerne –

og dermed lægger op til en *forsigtig opfyldelse af samfundenes behov*.

Det kræver RETTIDIG OMHU på samfundsplan – og ikke kun på koncernniveau.

Programforslag for resten af formiddagen

Efter kort pause:

- 1) *Præsentation af økosocialisme-kursus i Grobund*
- 2) Opstart i plenum af 3 grupper til konkret diskussion af nødvendige indsigter + rettidig omhu
- 3) Gruppearbejde
- 4) Opsamling i plenum

Nu sker det:

10 minutter

PAUSE

GROBUND-KURSUS

www.grobund.nu

GRÆNSER FOR VÆKST + ØKOSOCIALISME

afholdes over 6 torsdage fra den
25.oktober til den 29.november
på Christianshavns Gymnasium

(dog den 29.11.Vesterbro kulturhus, Lyrskovsgade
4, offentligt møde)

Program: Grænser for vækst + Økosocialisme (1)

1: Fra grøn kapitalisme via forsvarlig velfærd til global økosocialisme!

Verdens økonomiske, sociale og økologiske kriser
kan kun løses samlet,
men næppe på én gang.

Demokrati og omtanke er påkrævet for en
socialistisk overgangspolitik: dynamikken i den
grønne omstilling åbner brudflader.

V/ Rolf C.-Dupont

2: Kraftværkernes igangværende 'grønne' omstilling til træpiller

Snyder den grønne kapitalisme med Danmark i førertrøjen?

Omstillingen forværrer den globale opvarmning – især gennem EU's kvotehandelssystem (Concito 2011).

Grønne drømme kan lamme samfundets læreevne.

V/Jørgen Henningsen

fhv. miljødirektør i Danmark og EU samt medlem af Klimakommissionen

3: Vejen ud af forbrugersamfundet!

Hvad er årsagerne til væksten i forbruget set fra et hverdagslivsperspektiv?

Hvordan kan vi skabe "modvækst" i forbruget?
Er fx slow food og slow city en del af løsningen?

Sociale bevægelser afprøver svarene.

V/ Toke Haunstrup Christensen, Ph.D.
Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet

4: Byudvikling i globalt perspektiv set ud fra David Harveys geografi.

Udviklingen af steder og mobilitetsmønstre skaber spændinger både lokalt og i udformningen af det globale råderum.

David Harvey udgav i 1982 bogen 'Limits to Capital'. Spørgsmålet er så:
Hvor ligger kapitalens grænser i dag?

V/ Anders Lund Hansen

lektor, Lund Universitet

5: Planøkonomi og kommunikation.

Hvis de udfordringer samfundene står over for, skal besvares med succes, kommer samfundene ikke udenom planøkonomiske tiltag.

High tech kapitalismen giver nye planlægningsredskaber og kommunikationsteknologier.

Hvordan løses koordineringsproblemet?

V/ Hans Aage

prof. i økonomi, Roskilde Universitet

6: Kapitalisme eller bæredygtig udvikling?

Ved kapitalismens grænser spås bæredygtig udvikling som udvej.

Bliver den ved med at være et fata morgana eller kan Verden gå i bæredygtig retning ud fra et brud med kapitalens logik?

Offentligt møde med
Anders Lundkvist / politisk økonom, Aalborg
Hans Aage m.fl.

Forslag om 3 grupper

gruppe A: grøn-rød omstilling

For dem der gerne vil diskutere hvordan den grønne omstilling kan føre fra grøn kapitalisme til økosocialisme

Fælles input: RCD 'Grøn omstilling' (1 side)

gruppe B: Tyskland og Europa

For dem der gerne vil diskutere, hvorfor tyskerne er imod en europæisk overførsels-/transfer-union, selvom den kunne have hjulpet dem selv.

Fælles input: RCD 'Transferunion' (1 side)

gruppe C: produktivisme- revolution?

For dem der gerne vil diskutere, om det var så galt, at Karl Marx og Friedrich Engels i 1850 anbefalede en samfundsmæssig revolution for at redde den europæiske økonomis konkurrenceevne på Verdensplan?

Fælles input: Uddrag af 'Revue januar/februar'. Fra: Neue Rheinische Zeitung 1850

REVOLUTIONSMODELLEN

MODERNE PRODUKTIVKRÆFTER
forandrer

PRODUKTIONENS BEHOV:

OMVÆLTNING AF PRODUKTIONS- OG
SAMFÆRDSELSMÅDEN
muliggør NYE PRODUKTIVKRÆFTER

Altså: vejen fra een produktions-ligevægt til en
kvalitativt ny går via 'kaos'/omvæltninger
(i dag: *high-tech produktionsmåde? W.F.Haug^{fn}*)

Eksempel: EUROPÆISK INDUSTRI's KONKURRENCEEVNE

Større betydning end februarrevolutionen 1848
tillagde Marx en hændelse ved USA's Vestkyst:
opdagelsen i 1849

af **de kalifornske guldminer:**

Nu ville Stillehavets randområder med Yankeer'nes
energi blive industrialiseret og

Stillehavet det store Verdenshav

- som Atlanterhavet endnu var og Middelhavet
havde været det.

**Europæisk industri ville dermed p.g.a. sin
geografisk ugunstige beliggenhed være truet!**

PRODUKTIVKRÆFTERNES UDVIKLING

Derfor anbefalede Marx:

”Eneste chance for, at de europæiske civiliserede lande så ikke falder i den samme industrielle, kommercielle og politiske **afhængighed**, som Italien, Spanien og Portugal befinder sig i nu, ligger i en **samfundsmæssig revolution**, som

- så længe der er tid - omvælter produktions- og samfærselesmåden efter ***SELVE***

PRODUKTIONENS BEHOV

der fremgår af de moderne produktivkræfter; og derved (i hegemoniets navn, rcd) muliggør

**SKABELSEN AF NYE
PRODUKTIVKRÆFTER...”**

Parat til start?

1. gruppearbejde i de tre nævnte grupper:

A. Grøn-rød omstilling

B. Tyskland og Europa

C. Produktivisme-revolution?

(start med læsepause)

2. Plenum her igen:

a) gruppereferater (husk at udpege referent)

b) Opsamlende diskussion